

Feili sifətlərdə funksional-semantik dəyişmə

**Hüseyn Şərqidərəcək Soytürk
İran.TYHM.**

**Prof.Həcər Emin qızı Hüseynova
ADPU, filologiya fakültəsi**

e-mail poçt: hacerhuseynova@mail.ru

Tel.: 055 241 17 16

XÜLASƏ:

Nitq hissələri içində adyektivləşmə cəhətdən birinci yeri isim tutur. Ən çox adyektivləşən ikinci nitq hissəsi isə feildir. Feilin adyektivləşməsi digər nitq hissələrinin adyektivləşməsindən fərqlənir. Belə ki, feillər adyektivləşə bilmək üçün xüsusi şəkilçilər qəbul edir. Bu şəkilçilər feili sifət şəkilçiləridir. Ümumiyyətlə, feillər həm adyektivləşmiş, həm substantivləşmiş, həm də adverbiallaşmış formalara malikdir və bu formaların hər biri müəyyən qrammatik şəkilçilər hesabına meydana gəlir.

Feillərin adyektivləşməsi türk dillərində qədim hadisələrdəndir. Hətta Orxon-Yenisey abidələrinin dilində adyektivləşmənin yeganə növü feillərin sifətləşməsidir.

“Türkologiyada feili sifətin gah feil, gah sifət bəhsində, gah da ayrıca bir nitq hissəsi kimi tədris olunması məqsədəuyğun hesab olunmuşdur. Bu mənada A.Troyanski, A.Borovkov, R.Cumanigözov və başqaları feili sifəti ayrıca bir nitq hissəsi hesab etməyə çalışmışlar. Bu dilçilərlə yanaşı M.Mirzayev, U.Tursunov və başqalarının da adlarını çəkmə bilərik. Bir fikrə görə, feili sifətlər ad kimi işlənən, lakin feil funksiyası yerinə yetirən sözlərdir. Başqa bir fikrə görə isə feili sifət şəkilçiləri feil kök və əsaslarına əlavə olunduqda müvəqqəti sifətlər yaradır.Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, feili sifətlərin bir qismi tamamilə sifətə çevrilir. Məsələn, *keçmiş, gələcək* və s. Belə sözlərə digər türk dillərində də təsadüf olunur. Müasir türk dilində *tanıdık, bildik, güngörmüş* və s. kimi sözlər lüğətdə qeyd edilir . Türkiyə dilçiləri bu prosesi klişələşmə – qəlibləşmə adlandırırlar. Deməli, onlar feilin bir forması olmaqdan çıxıb sifətə çevrilmiş olur, yəni bu sözlərdə sifətləşmə prosesi başa çatır.

Eyni zamanda nümunələr əsasında gəldiyimiz belə bir qənaəti də söyləmək mümkündür ki, feili sifətlərin təyin funksiyasında çıxış etməsi hər zaman adyektivləşmə adlandırılı bilməz. Müxtəlif linqvistik strukturda bu sözlərdə yalnız funksional-semantik dəyişmə də baş verir (*Oxunmuş kitabları bir tərəfə yığdı*-cümləsindəki *oxunmuş* sözündə olduğu kimi) və bunu tamamilə keçid prosesi adlandırmaq doğru olmaz.

Açar sözlər: *feil, keçid, funksiya, semantika...*

Rəyçi: *professor Mahirə Hüseynova*

Functional-semantic change of adjectives

Hussein Sharkiderejek Soy Turk
Iran. TEHRAN Law Cente
Hajar Emin gizi Huseynova
ADPU, doctor of philological sciences, professor
E-mail: hacershuseynova@mail.ru
Tel .: 055 241 17 16

SUMMARY:

Among the parts of speech, nouns take the first place in terms of objectification. The second most subjective part of speech is the verb. The adjectivalization of the verb differs from the adjectivalization of other parts of speech. Thus, verbs adopt special suffixes in order to be subjective. These suffixes are adjective suffixes. In general, verbs have both adjectivated, substantivized, and adverbialized forms, and each of these forms is formed by certain grammatical suffixes.

Adjectivalization of verbs is one of the ancient events in Turkish languages. Even in the language of the Orkhon-Yenisei monuments, the only form of adjectivalization is the adjective of verbs.

“In Turkology, it was considered expedient to teach the adjective either in the verb, or in the adjective, or as a separate part of speech. In this sense, A. Troyansky, A. Borovkov, R. Jumanigozov and others tried to consider the verb as a separate part of speech. Along with these linguists, we can name M. Mirzayev, U. Tursunov and others. According to one view, the participles are words that are used as nouns but perform a verb function. According to another view, adjective suffixes create temporary adjectives when they are added to verb roots and bases. As we mentioned above, some of the the participles become completely adjectives. For example, past, future, etc. Such words are also found in other Turkic languages. We knew, knew, lived, etc. in the modern Turkish language. such words are noted in the dictionary. Turkish linguists call this process cliché-molding. This means that they cease to be a form of a verb and become an adjective, that is, the process of adjectival ends in these words.

At the same time, it is possible to conclude from the examples that the performance of verbs in the defining function cannot always be called adjectivalization. In different linguistic structures, only functional-semantic changes occur in these words (as in the word read in the sentence, which puts the read books aside), and it is incorrect to call it a completely transitional process.

Keywords: *verb, transition, function, semantics ...*

Reviewer: *Professor Mahira Huseynova*

Функционально-семантическое изменение в причастиях

Хусейн Шаркыдереджек Сойтюрк
Иран.Юридический центр ТЕХРАН
Хаджар Эмин кызы Гусейнова
АДПУ, док. фил. наук, профессор
E-mail: hacershuseynova@mail.ru

РЕЗЮМЕ: Среди частей речи существительное занимает первое место с точки зрения адъективации. Второй наиболее субъективной частью речи является глагол. Причастие отличается и от прилагательных, от глголя и от других частей речи. Таким образом, в роцессе адъективации глаголы принимают специальные суффиксы, чтобы быть причастием. Эти суффиксы являются суффиксами причастия. В общем, глаголы имеют адъективные, субстантивные и атрибутивные формы и каждая из этих форм образуются определенными грамматическими суффиксами. Адъективация глаголов является одним из древних лингвистических процессов в турецких языках. Даже на языке Орхоно-Енисейских памятников единственной формой адъективации является причастие.

«В тюркологии считалось целесообразным преподавать причастие либо в составе глаголя, либо в составе прилагательных, либо как отдельную часть речи. В этом смысле А. Троянский, А. Боровков, Р. Жуманигозов и другие пытались рассматривать глагол как отдельную часть речи. Наряду с этими лингвистами можно назвать и М. Мирзоева, У. Турсунова и других. Согласно с одной точки зрения, причастие - это слова, которые используются как существительные, но выполняют функцию глаголя. Согласно другому мнению, суффиксы причастия создают временные прилагательные, когда они добавляются к корням и основам глаголя. Как упоминалось выше, некоторые из причастия становятся полностью прилагательными. Например, «keçmiş, gələcək» и т. д. Такие слова встречаются и в других тюркских языках. Слова «tanidik, bildik, güngörmüş» и т. д. на современном турецком языке отмечены даже в словаре. Турецкие лингвисты называют этот процесс клише. Это означает, что они перестают быть формой глаголя и становятся прилагательными, то есть процесс адъективация в этих словах заканчивается.

В то же время из примеров можно сделать вывод, что исполнение приастии функции определения не всегда можно назвать адъективацией-переходом в другую части речи. В разных лингвистических структурах в этих словах происходят только функционально-семантические изменения (как в слове «прочитанные» в предложении: Он положил прочитанные книги в сторону), и неправильно называть его полностью переходным процессом.

Ключевые слова: *глаголь, переход, функция, семантика ...*

Рецензент: *профессор Махира Гусейнова*

ANNOTASIYA:

Nitq hissələri içində adyektivləşmə cəhətdən birinci yeri isim tutur. Ən çox adyektivləşən ikinci nitq hissəsi isə feildir. Feilin adyektivləşməsi digər nitq hissələrinin adyektivləşməsindən fərqlənir. Belə ki, feillər adyektivləşə bilmək üçün xüsusi şəkilçilər qəbul edir. Bu şəkilçilər feili sifət şəkilçiləridir. Ümumiyyətlə, feillər həm adyektivləşmiş, həm substantivləşmiş, həm də adverbiallaşmış formalara malikdir və bu formaların hər biri müəyyən qrammatik şəkilçilər hesabına meydana gəlir. Məqalədə həmin feili sifət şəkilçilərindən, onların işləkliyindən bəhs olunur. Nitq hissələrinin funksional-semantik dəyişməsi və keçid prosesinə münasibət bildirilir.

AKTUALLIQ:

Müasir dilçilikdə nitq hissələrində keçid məsələsi problemlə və aktual məsələlərdən biridir. Nitq hissələrində nə zaman keçid baş verməsini, nə zaman bunun yalnız funksional dəyişmə hesab olunmasını aydınlaşdırmaq o qədər də asan deyil. Bu və digər problemlərin müəyyən edilməsi istiqamətində mövzu aktualdır.

TƏDQIQAT İŞİNİN METODLARI:

Məqalədə mövzudan asılı olaraq, daha çox müqayisəli-qarşılaşdırma, təsviri və üslubi metodlardan, müasir dilçilik üsullarından istifadə edilmişdir.

GİRİŞ:

Nitq hissələri içində adyektivləşmə cəhətdən birinci yeri isim tutur. Ən çox adyektivləşən ikinci nitq hissəsi isə feildir. Feilin adyektivləşməsi digər nitq hissələrinin adyektivləşməsindən fərqlənir. Belə ki, feillər adyektivləşə bilmək üçün xüsusi şəkilçilər qəbul edir. Bu şəkilçilər feili sifət şəkilçiləridir. Ümumiyyətlə, feillər həm adyektivləşmiş, həm substantivləşmiş, həm də adverbiallaşmış formalara malikdir və bu formaların hər biri müəyyən qrammatik şəkilçilər hesabına meydana gəlir.

Feillərin adyektivləşməsi türk dillərində qədim hadisələrdəndir. Hətta Orxon-Yenisey abidələrinin dilində adyektivləşmənin yeganə növü feillərin sifətləşməsidir. Bu barədə Ə.Rəcəbli yazır: “Adyektivləşmə feili sifətlərin sifətləşməsinə deyilir” (8,161).

Feili sifətlərin nitq hissələri sistemində yeri: Adyektivləşmiş ismlər həm isim, həm də sifət xüsusiyyətlərinə malik olduğu kimi, adyektivləşmiş feillər də həm feil, həm də sifət xüsusiyyətlərinə malikdir. Elə buna görə də müxtəlif dilçilərin feili sifətə yanaşmaları da bir-birindən fərqlənir.

“Türkologiyada feili sifətin gah feil, gah sifət bəhsində, gah da ayrıca bir nitq hissəsi kimi tədris olunması məqsədəuyğun hesab olunmuşdur. Bu mənada A.Troyanski, A.Borovkov, R.Cumanigözov və başqaları feili sifəti ayrıca bir nitq hissəsi hesab etməyə çalışmışlar” (3,255). Bu dilçilərlə yanaşı M.Mirzayev, U.Tursunov və başqalarının da adlarını çəkə bilərik (17,213). Bir fikrə görə,

feili sifətlər ad kimi işlənən, lakin feil funksiyası yerinə yetirən sözlərdir (19,74). Başqa bir fikrə görə isə feili sifət şəkilçiləri feil kök və əsaslarına əlavə olunduqda müvəqqəti sifətlər yaradır (18,189).

Bu zaman nəzərə almaq lazımdır ki, feili sifətlərin sifət və feillərlə oxşar və fərqli xüsusiyyətləri var. Feili sifətlərin sifətlə ortaq xüsusiyyətləri bunlardır: 1. Feili sifət də sifət kimi təyin edə bilər. Ancaq onun ifadə etdiyi əlamət hərəkətlə bağlı olur.

2. Feili sifət də sifət kimi substantivləşə bilər (3,262-263).

Bu cəhətlər feili sifəti sifətə, xüsusən də feildən düzəlmiş sifətə yaxınlaşdırır. Ancaq feili sifəti sifətdən, o cümlədən feildən düzəlmiş sifətdən fərqləndirən cəhətlərin də sayı çoxdur: feili sifətlərdə hərəkət məzmunu, dinamiklik var; feili sifətlərdə zamanla bağlılıq var; feili sifətlər təsirlilik-təsirsizlik kateqoriyasını ifadə edir; feili sifətlər növ kateqoriyasını ifadə edir; feili sifətlər inkarlıq kateqoriyasını ifadə edir; feili sifətlər isimləri idarə edir; feili sifətlər ismin təsirlik halda olmasını tələb edir; ətrafına istənilən qədər izahedici söz toplaya bilər; feili sifətlər yönlük, yerlik, çıxışlıq halları idarə etdikdə cümlənin müxtəlif üzvləri olur, sifət isə ancaq xəbər olur; feili sifətlər tərz kateqoriyasını qismən mühafizə edir; feili sifətlər şəxs kateqoriyasını bu və ya başqa şəkildə ifadə edir; feili sifətlərdən əvvəl zərf işləyə bilər; feili sifətlər bacarıq şəklinə aid çalarlığı saxlaya bilər; feili sifətlər feili bağlama ilə birləşə bilər; feili sifət şəkilçiləri yarımüstəqil feilə də qoşula bilər; feili sifətlərin düzəltmə feillərdən yaranması geniş yayılıb, halbuki sifətlər adətən sadə feillərdən yaranır; feili sifətlər dərəcə əlaməti qəbul etmir; feili sifətlər $-lıq^4$ şəkilçisini qəbul etmir; feili sifət şəkilçiləri feilin lüğəvi mənasını dəyişmir (6,385-392).

Bunlar onu göstərir ki, feili sifətlər sifətlərə nə qədər yaxın olsalar da, onlar feilə məxsus bir çox xüsusiyyətləri qoruyub saxlamışdır. Buna görə də feili sifəti müstəqil bir nitq hissəsi kimi qəbul etmək, yaxud sifət kateqoriyasına daxil etməkdənsə, onu feilin adyektivləşmiş forması kimi nəzərdən keçirmək daha məqsədəuyğundur. Feili sifətlərin feillərin adyektivləşmiş formaları olduğu yalnız Azərbaycan dilçiliyində deyil, digər türk dillərindəki feili sifətlərə dair yazılmış əsərlərdə də qeyd olunur (13,1627).

Burada bir məsələyə də diqqət yetirmək lazımdır ki, feili sifətlər də feillər kimi zamanla bağlıdır. Ancaq bu bağlılığın dərəcəsi eyni deyil. "...feili sifətlərdəki zaman anlayışı feillərdəki qədər kəskin və aydın deyil, daha ümumi bir zamandır" (17,214). Bəzən $-miş^4$, $-acaq^2$, $-ar^2$, $-maz^2$ şəkilçili feili sifətlərdə zaman anlayışının daha dəqiq olduğu, $-dıq^4$ və $-an^2$ şəkilçili feili sifətlərin isə daha çox ümumi zaman bildirdiyi qeyd olunur (14,519). Həqiqətən də $-dıq^4$ və $-an^2$ şəkilçili sözlər ümumi zamanlılığı daha güclü ifadə edir. Lakin diqqətlə nəzərdən keçirsək, bütün feili sifət şəkilçilərində bu və ya digər dərəcədə ümumi zamanlılıq məzmununun olduğu göstərmək olar.

Azərbaycan dilçiliyində feili sifətlər, onların feil və sifətlərlə ortaq və fərqli xüsusiyyətləri, feili sifət şəkilçiləri, bu şəkilçilərlə yaranan feili sifətlərin zamana münasibəti və s. məsələlər geniş tədqiq olunmuşdur. Feili sifətin tədqiqi ilə Mirzə Kazım bəy, Xələfi Mirzə Məhəmməd Əfşar, Mirzə Əbülhəsən bəy Vəzirov, B.Çobanzadə, H.Mirzəyev, V.Əliyev və başqaları məşğul olmuşlar (3,256).

Məlumdur ki, dilimizdə müxtəlif feili sifət şəkilçiləri mövcuddur. Həmin feili sifət şəkilçilərinin keçid prosesində, funksional dəyişmədə iştirakı fərqlidir.

Feili sifət dilimizin bütün dövrlərində intensivliyi ilə fərqlənir (9,313). Qeyd etdiyimiz kimi, feillərin adyektivləşməsi feili sifət şəkilçiləri vasitəsilə baş verir. Feili sifət şəkilçilərinin hər biri özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir və bu şəkilçilər vasitəsilə adyektivləşmiş feillər də müəyyən cəhətlərdən bir-birindən fərqlənir. Feili sifət şəkilçilərini və bu şəkilçilərlə adyektivləşmiş feilləri ayrı-ayrılıqda nəzərdən keçirək.

1. -an² şəkilçisi ilə: *ağrıyan* dabanına, Tahirin *gülümsəyən* sifəti, *qorxu çəkən* gözləri, *gec partlayan* mina, Baladadaşdan cavab *gözləyən* oğlan, Bəkilin içindən *atılan* bu tüfəng, bir-birinə *qarışmayan*, bölük-bölük bölünüb *otluayan* sürülərin, əmiyə-dayıya *hürən* itlərin, evləri evlərdən *ayıran* çəpərlərin və s.

Məsələn, Çəpərlərdə *gizlənən* cırcıramaların yeknəsəq, bezikdirici səsindən başqa səs eşidilmirdi (İ.Məlikzadə, “Evin kişisi”); Baxışlarında açıq-aydın *qorxu*, xəcalət *oxunan* Vəlinin nəzərləri, ayaqlarını aralı qoyub, qolunu *çirmalayan* Cənəlinin *işildayan* üzündə *gəzdi* (İ.Məlikzadə, “Evin kişisi”); Ona elə gəlir ki, bu “kompaniyanı” bir yerə yığmaq son dərəcə mürəkkəb və bəlkə də heç *baş tutmayan* bir işdir... (Anar, “Keçən ilin son gecəsi”); Mən vaxtilə sevgilimi taksilə *göndərən*, *ağrıyan*, amma eşqimə də, həsrətimə də biganəliklə *baxan* adam deyiləm (Anar, “Taksi və vaxt”).

-an² şəkilçili feili sifətlər başlıca olaraq indiki zaman mənası ifadə edir, lakin yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, bu sözlər ümumi zamanlılıq da bildirir (17,186). Müasir türk dilində də *-an²* şəkilçisi eyni mövqedə işlənir. Bu dildə *-an²* şəkilçisinin geniş zaman ifadə etdiyi qeyd olunur (12,334). Türk dilində geniş zaman bizim dildəki qeyri-qəti gələcək zamana yaxındır. Bu zaman forması digər türk dillərinə dair yazılmış əsərlərdə indiki-gələcək zaman adlandırılır və konkret indiki zamana qarşı qoyulur. Deməli, geniş zaman dedikdə, daha ümumi, bütün zamanlara aid olan forma nəzərdə tutulur.

Dilçilikdə belə hesab olunur ki, *-an²* feili sifət şəkilçisi tarixən keçmiş zaman şəkilçisi kimi işlənmiş *-qan*, *-kən* şəkilçilərindəki *q*, *k* samitlərinin düşməsi ilə yaranmışdır (3,256). *-qan*, *-kən* şəkilçisi hazırda qıpçaq qrupu türk dillərində geniş yayılmış feili sifət şəkilçilərindəndir (4,260) və müxtəlif zamanları ifadə edir: qeyri-qəti gələcək zaman, indiki zaman, qəti gələcək zaman, keçmiş zaman. Belə məqamlarda *-qan²* şəkilçisi dilimizdəki *-an²*

şəkilçisinə uyğun funksiya yerinə yetirir: Cakşı *bilgen*, *barktağan* uğunucular “Yaxşı bilən, dəyərini bilən dinləyicilər” (20,272), yaxud *ukıqan* kişi “sayılan adan” (4,203). Bu da həmin şəkilçinin $-an^2$ şəkilçisinin qədim variantı olduğunu təsdiq etməyimizə imkan verir.

$-an^2$ şəkilçisinə Orxon-Yenisey abidələrinin dilində təsadüf olunmur. Bu şəkilçi uyuq abidələrindən başlayaraq istifadə olunmuşdur (13,1628). Hazırda bu şəkilçi daha çox oğuz qrupu türk dillərində işlənir. Müasir Azərbaycan dilində çox geniş işlənən $-an^2$ şəkilçisi dilimizin tarixində də işlənmə tezliyinə görə digər feili sifət şəkilçilərindən seçilmişdir (9,313).

Feili sifətlərin bəzilərində sifətlik xüsusiyyəti o qədər güclənir ki, onlar tamamilə sifətə çevrilir. $-an^2$ şəkilçili sözlər arasında da belələri vardır (3,257). Müasir türk dilində də $-an^2$ şəkilçili feili sifətlərin sifət və ismə keçidi daha güclüdür (19,91). Bu cəhəti hər iki dildə $-an^2$ şəkilçili feili sifətlərin çoxluğu ilə izah etmək olar.

2. $-acaq^2$ şəkilçisi ilə: həmişəlik *qalacaq* bir şey, güclə *seziləcək* soyuqluq, qorxaqlıq, üzümə *vurulacaq* sərt cavab, Göyüşün dünyanın havasında *qalacaq* son qışqırtısı və s.

Məsələn, Dünya *duracaq* yel deyil (M.Süleymanlı, “Yel Əhmədin bəyliyi”); Canımnan, qollarımnan, sonra da barmaqlarımnan *keçəcək* həyəcanı gözləyirəm: heç nə, məni *oyadacaq* bir şey yoxdu, cansızdı hər şey, hərəkətsizdi (M.Süleymanlı, “Ömürdən qıraqda”); Deməli, güman etmək olar ki, onun uzun keşməkeşli və zəngin bir həyatı olmuşdur və qoca yaşlarında həyatın hər üzünü görmüş sənətkar müdrik bir kəlam söyləyirsə, burada təəccüb *doğuracaq* bir şey yoxdur (Anar, “Molla Nəsrəddin – 66”); Bu güc Saracın qollarından heç vaxt *açılmayacaq* qandal idi (M.Süleymanlı, “Köç”).

$-acaq^2$ şəkilçisi də omonim şəkilçidir. Feili sifət şəkilçisi olmaqla məhdudlaşmır, qəti gələcək zaman şəkilçisi kimi işlənir, həmçinin isim də əmələ gətirir: *dayanacaq* (3,259). $-acaq^2$ şəkilçili feili sifətlərin məzmununda gələcək zamana bağlılıq var, lakin belə sözlərdə bundan əlavə bir də bütün zamanlara aidlik mənası təsəvvür edilir (2,187). Bəzən $-acaq^2$ şəkilçisinin qəti gələcək zamanın da morfoloji göstəricisi olmasından çıxış edərək yazırlar ki, bu şəkilçi ilə əmələ gəlmiş feili sifətlər yalnız qəti gələcək zamana aid olur. Ancaq bu şəkilçinin qəti gələcək zamanı da bildirməsi o demək deyil ki, $-acaq^2$ şəkilçili feili sifətlər yalnız gələcək zaman məzmununu ifadə edə bilər. Əslində, belə sözlər sonsuz bir vaxtla bağlı olur (7,168).

$-acaq^2$ şəkilçili feili sifətlərə mənsubiyyət şəkilçiləri də əlavə oluna bilər: *gedəcəyi* yol, *deyəcəyi* vida sözləri və s.

Məsələn, Bəhmənlə üz-üzə *gələcəyi* dəqiqəni təsəvvürünə gətirəndə qorxdu (İ.Məlikzadə, “Küçələrə su səpmişəm”); Əbədi göylə, onun heç bir vaxt *qayıtmayacağı* əbədi göylə – yer arasında, Mədinənin onu daim *gözləyəcəyi* yer arasında (Anar, “Mən, sən, o və telefon”); ...geri dönüb təkcə Baladadaşın *gəzə*

biləcəyi asta və biganə yerişlə uzaqlaşdı (Elçin, “Baladadaşın ilk məhəbbəti”); Orxan qıçları əsə-əsə yaxınlıqdakı daşın üstündə oturub, yuxudan *ayılacağı* dəqiqəni gözlədi (İ.Məlikzadə, “Gümüşgöl əfsanəsi”); ...açıq təyyarə meydanının nəfəs genişliyi, təyyarənin *qalxacağı* göylərin ulduzlu qaranlığı vardı bu telefon zəngində (Anar, “Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi”).

Bu xüsusiyyət *-acaq²* şəkilçisi vasitəsilə adyektivləşmiş feilləri *-dıq⁴* şəkilçili feili sifətlərə yaxınlaşdırsa da, həmin sözlərdən fərqli olaraq *-acaq²* şəkilçisini qəbul etmiş feillər mənsubiyyət şəkilçisi olmadan da işlənə bilər.

-acaq² şəkilçisi oğuz qrupu dilləri üçün səciyyəvi olan şəkilçidir (4,228). Bu şəkilçi digər qruplara daxil türk dillərindən yalnız bir neçəsində işlənir. Qədim türk dili üçün də səciyyəvi olmayan *-acaq²* şəkilçisi oğuz qrupu dillərinin də inkişafının daha sonrakı dövrlərində meydana çıxmışdır (12,336). İlk yarandığı dövrlərdə *-acaq²* feili sifət şəkilçisi olmuş, sonradan qəti gələcək zamanın da ifadə vasitəsinə çevrilmişdir.

Mənsubiyyət şəkilçiləri ilə işlənə bilmə xüsusiyyəti *-acaq²* və *-dıq⁴* şəkilçili feili sifətlərə digər feili sifətlərdən daha fərqli yanaşmaların meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. J.Deni bu şəkilçiləri feili adın göstəricisi hesab etmiş, N.A.Baskakov feili sifətin şəkilçisi adlandırmışdır. N.K.Dmitriyev isə bu şəkilçini həm feili ad, həm də feili sifət yaradan şəkilçi kimi təqdim etmişdir (5,7). Başqa bir fikir də bu şəkilçilərlə formalaşmış feili sifətlərin yalnız sifət deyil, isim xüsusiyyətləri də daşımalarını əsas götürərək onları feili sifətlər cərgisindən çıxarmaqdır. Türk dilində belə sözlərin mövqeyinə dair yazılmış bir məqalədə bu şəkilçiləri qəbul etmiş sözlər “sıfatsı-isimsi” adı ilə təqdim edilmiş və bu terminin ilk dəfə V.Quzev tərəfindən irəli sürüldüyü qeyd olunmuşdur (11). Ancaq mənsubiyyət şəkilçisi qəbul etmə qabiliyyəti *-acaq²* və *-dıq⁴* şəkilçili sözlərin feili sifət olduqlarını inkar etməyə heç bir əsas vermir, çünki bu sözlər feili sifətə məxsus olan bütün qrammatik xüsusiyyətləri daşıyırlar.

3. -malı² şəkilçisi ilə: Lap məəttəl *qalmalı* işdi (İ.Məlikzadə, “Küçələrə su səpmişəm”); Borçalıda bir-iki həftə qaldı, kifayətədi, sonra arvad-uşağını mindirəcək “Jiquli”yə, aparacaq *gəzməli*, *görməli* yerlərə (İ.Məlikzadə, “Talisman”).

Göründüyü kimi, bu şəkilçi həm təsdiq, həm də inkarda olan feilləri adyektivləşdirir. *-malı²* şəkilçisində də *-acaq²* şəkilçisində olduğu kimi gələcək zaman məzmunu daha üstün olur.

-malı² şəkilçisi ilə yaranmış *gülməli*, *ıçməli*, *yeməli* kimi sözlərdə sifətlik xüsusiyyəti çox güclüdür və belə sözlər daimi əlamət bildirir. Hətta belə sözlər dərəcə əlamətləri ilə də işlənə bilər: *ən ıçməli*, *daha ıçməli* və s. (3,260). Bəzən sifətlərdə olduğu kimi, *-malı²* şəkilçili feili sifətlərin də təkrarından istifadə olunur. Məsələn, Sonra onları da gülmək tutdu, çox *gülməli-gülməli* şeyləri xatırlayıb uğunub getdilər (M.Süleymanlı, “Duzsuzluq”).

-mal² şəkilçili feili sifətlər təsirlilik və təsirsizlik ifadə etməsi cəhətdən digər feillərdən fərqlənir. Belə ki, bu şəkilçi, əsasən, təsirli feillərə artırıla bilər, lakin onun formalaşdırdığı feili sifətlər özündən əvvəl təsirlik halda olan söz tələb etmir (5,32).

-mal² şəkilçisi Azərbaycan dilinin qədim dövrlərində – XVIII əsrə qədər işlək olmamışdır (9,314). H.Mirzəzadənin yazdığına görə, “Kitabi-Dədə Qorqud”un dilində bu şəkilçi işlənmişdir və bu da onu xalq dili üçün səciyyəvi olan qədim bir şəkilçi hesab etməyə əsas verir: *Gəlməli-getməli* dünya, son ucu *ölməli* dünya (7,169). Türk dilləri içində bu şəkilçinin ən çox işləndiyi dil də Azərbaycan dilidir (12,337). Lakin oğuz qrupuna daxil olan digər dillərdə də bu şəkilçiyə təsadüf olunur (4,228). Şəkilçinin mənşəyi ilə bağlı da müxtəlif fikirlər irəli sürülmüşdür. Bunlardan biri *-mal²* şəkilçisinin *-ma* və *-lı* şəkilçilərinin birləşməsindən yaranmasıdır (9,314).

4. *-as²* şəkilçisi ilə: *yeyiləsi* ökülləri, *dişə dəyəsi* bir şey və s.

Məsələn, Gördü evi var, evlərdən hündürdü, yeri yerlərdən böyükdü, aşağıda da *buyurulası* adamları (M.Süleymanlı, “Yel Əhmədin bəyliyi”); Yuxusuzluqdan daha da qaralıb, böyümüş gözlərinə *yaraşası* bir kədərlə yorğana bürmələnməmiş Rafiqə baxırdı (M.Süleymanlı, “Qar”); Elə bil seyrək kətanın üstündə hələ *çəkiləsi* çox şey vardı (Anar, “Ağ liman”).

-as² şəkilçisi də gələcək zaman məzmunlu feili sifətlər əmələ gətirir. Ancaq digər şəkilçilərdən fərqli olaraq bu şəkilçi yalnız təsdiq bildirən feilləri adyektivləşdirir (2,180). *-as²* şəkilçisi həm də feilin lazım şəklinin şəkilçisidir və maraqlıdır ki, lazım şəklinin inkarı da digər feil formaları kimi *-ma²* şəkilçisi ilə *yox*, *deyil* sözünün köməyi ilə ifadə olunur. Deməli, *-as²* şəkilçili feillər *-ma²* inkar şəkilçisi ilə işlənə bilmir. Bu da onu göstərir ki, lazım şəklinin göstəricisi tarixən *-as²* feili sifət şəkilçisindən yaranmışdır.

Heç də bütün türk dillərində *-as²* şəkilçisi işlənmişdir. Bu şəkilçi oğuz qrupu türk dilləri üçün səciyyəvi olan şəkilçilərdəndir (4,228), xüsusən Azərbaycan dilində yayılmışdır. Müasir türk dilində də müəyyən qədər işlənir: *yakıl-ası*, *ol-ası*, *çık-ası* və s. Bu şəkilçinin həmin dilin daha əvvəlki dövrlərində işlək olduğu, sonradan isə işləkliyini qismən itirdiyi qeyd olunur (12,337). Digər türk dillərində bu şəkilçidən fərqli məqamlarda istifadə oluna bilər, məsələn, Kazan-tatar dilində: Anda *barasım* yuk “Mənim oraya getməyin yoxdur” (4,203).

-as² şəkilçisi XVIII əsrə qədər ədəbi dilimizdə işlək olmamışdır (9,314). Müasir Azərbaycan dilində də digər feili sifət şəkilçilərinə nisbətən daha az işlənir. *-as²* şəkilçinin mənşəyi barədə türkologiyada müxtəlif fikirlər irəli sürülmüşdür:

1) Əsas feildən sonra gələn *al-* köməkçi feili və feildən isim düzəldən *-sı⁴* şəkilçisinin birləşməsindən yaranmışdır. 2) *-a²* feili bağlama şəkilçisi və *-sı⁴* üçüncü şəxs mənsubiyyət şəkilçisinin birləşməsi nəticəsində yaranmışdır. 3) *-a²*

feili bağlama şəkilçisi ilə isimdən isim düzəldən $-sığ$, $-sı$ şəkilçisinin birləşməsindən yaranmışdır. 4) Feildən isim düzəldən $-ğü^4$ şəkilçisi ilə $-sı^4$ müqayisə şəkilçisinin birləşməsi ilə yaranmışdır. 5) Feildən isim düzəldən $-ği^4$ şəkilçisi ilə $-sa^2$ şərt şəkilçisi ilə yaranmışdır. 6) çuvaş dilindəki gələcək zaman şəkilçisi $-as^2$ ilə üçüncü şəxs mənsubiyyət şəkilçisi $-t^4$ -nin birləşməsi nəticəsində yaranmışdır. 7) $-a^2$ gələcək zaman feili sifət şəkilçisi ilə $-sı^4$ isim düzəldən şəkilçisinin birləşməsindən yaranmışdır (15,31-32).

5. $-dıq^4$ şəkilçisi ilə: *kəsdiyimiz* çörək, *yaşadığımız* şəhərdə, əlində *tutduğu* siqareti, nənəsinin *çəkdiyi* yaxmacı, bölüb *götürdükləri* torpaq yerləri, ayrılıb *saxladıqları* qoyun sürüləri və s. Məsələn, Uzaq diyarlarda qara *batdığı* vaxtlarda bu qızmar günəşi nə qədər arzulamışdı? (İ.Məlikzadə, “Evin kişisi”); O, radionu qurur, illərlə *dinlədiyi* və əbədi *itirdiyi* xorultunu sanki yenidən eşidir və uzaq gənclik günlərinin xatirələrinə dalırdı. (Anar, “Yaxşı padşahın nağılı”); ...dünəndən sifariş etdiyi “Bakinski raboçi” aldı, tələsik otağına qalxıb yazı masasının siyirtməsində saxladığı on üç ədəd lotereya biletini çıxartdı və əlinə bir doldurma qələm alıb rəqəm-rəqəm yoxlamağa başladı (Elçin, “Dəyişmə”); Həmişəki kimi, həmişə *qurduğu* cürbəcür planlar kimi, Cavanşirin bu yay üçün *tutduğu* plan pozulub getdi işinin dalınca... (Elçin, “Şuşaya duman gəlib”). Nümunələr də təsdiq edir ki, $-dıq^4$ şəkilçili feili sifətlər mənsubiyyət şəkilçiləri olmadan işlənə bilmir. Lakin tarixən $-dıq^4$ şəkilçisi müstəqil feili sifət şəkilçisi olmuşdur və ondan sonra mənsubiyyət şəkilçisinin işlənməsinə ehtiyac duyulmamışdır. Məsələn, Daş *qopduq* yerdə ağır olur (“Oğuznamə”) (3,258). Türk, türkmən, qaqauz dillərində $-dıq^4$ şəkilçili feili sifətlər mənsubiyyət şəkilçisi olmadan da işlənir: *işidilmedik* sözlər (türk), *gilmedik* er köp (türkmən), *kokulmadık* laladır (qaqauz) (5,16).

Mənsubiyyət şəkilçiləri ilə işləndiyi üçün $-dıq^4$ şəkilçili feili sifətlər bəzən yanlış olaraq feili isim hesab olunur. Onun yalnız mənsubiyyət şəkilçisi olmadan işləndikdə feili sifət yaratdığı qeyd edilir (5,12). Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul etmiş feili sifətlər barədə fikirlər $-acaq^2$ şəkilçisindən bəhs edərkən də qeyd edildiyindən onları burada təkrarlamağa ehtiyac yoxdur.

$-dıq^4$ şəkilçili feili sifətlər əsasən keçmiş zaman məzmunu ifadə edir. Bu şəkilçinin mənsəyi barədə müxtəlif fikirlər vardır. Bir fikir belədir ki, $-dıği^4$ şəkilçisi üç elementin birləşməsindən yaranmışdır: $-dı$ şühudi keçmiş zaman şəkilçisi, $-q$ isim düzəldən şəkilçi və mənsubiyyət şəkilçisi (7,170). Qeyd etmək lazımdır ki, türk dillərinin daha qədim dövrlərinə aid materiallarda bu şəkilçi keçmiş zaman şəkilçisi kimi də çıxış etmişdir. Məsələn, Olar tağka *ağduk* “Onlar dağa çıxdılar”, Men ya *kürdük* “Mən yay qurdum” (16,198). Buradan çıxış edən bəzi müəlliflər şühudi keçmiş zaman şəkilçisi $-dı^4$ şəkilçisinin əsasında $-dıq^4$ şəkilçisinin durduğunu iddia edirlər.

6. **-miş⁴** şəkilçisi ilə: *yerindən oynamış, boşalmış* gözlərini, *yaşıllaşmış, çiçəklənmiş* düzü, *saralmış* bığını, *tanınmamış* pozuculardan, *yayılmış* iliqliq, *qatılarmış* qaranlıq və s.

Məsələn, *Çallaşmış* qaşlarının altından kədərlə, dərdlə dolu, hardan səs gəlirdi, ora boylanırdı (M.Süleymanlı, “Şanapipik”); Temirin içində böyük, geniş, amma *qurumuş, sıxılmış, çat-çat olmuş* bir azadlıq yaranmışdı birdən-birə (M.Süleymanlı, “Dəyirman”); O gah milis idarəsinin həyətindəki ağaclara qulluq edirdi, gah *sınımış* pəncərələrə şüşə salır, gah da barının *sökülmüş* yerini hörürdü (İ.Məlikzadə, “Evin kişisi”); Saçlarının qıvırcıqlarından *sallanmış* yağış damcılarını *kiçilmiş, miniatürləşdirilmiş* üzüm salxımlarına bənzəyirdi (Anar, “Taksi və vaxt”); Bu kəndin birmərtəbəli, ikimərtəbəli evlərindən, kol-kosdan çəpər *çəkilmiş*, taxtadan sürəhi *salınmış*, daşdan hasar *tikilmiş* həyətlərindən, salxımları *qoralamış* meynələrindən, qırmızı çiçəkli narağaclarından, əncir ağaclarından, tut ağaclarından, bolluca günəşindən başqa, bir də dəniz var idi... (Elçin, “Baladadaşın ilk məhəbbəti”).

Feillərin adyektivləşməsində ən fəal şəkilçilərdən biri olan **-miş⁴** şəkilçisi də keçmiş zaman məzmunlu feili sifətlər əmələ gətirməyə xidmət edir. Bu şəkilçi də **-an²** şəkilçisi kimi qədim feili sifət şəkilçilərindəndir (7,169). **-miş⁴** şəkilçisi də oğuz qrupu türk dillərinə məxsus feili sifət şəkilçisidir (4,228). Bu şəkilçi dilimizin bütün inkişaf dövrlərində işlək olmuş və sabitliyini qoruyub saxlamışdır (9,314). Müasir Azərbaycan dilində də çox böyük işlənmə tezliyinə malikdir.

-miş⁴ şəkilçisi omonim şəkilçidir. Həm feili sifət şəkilçisi, həm keçmiş zamanın morfoloji göstəricisi kimi çıxış edir. Bu şəkilçi feildən isim düzəltməyə də xidmət edir: *bişmiş* (xörək mənasında) (3,257). Bəzi türk dillərində **-miş⁴** şəkilçisi feili sifət şəkilçisi kimi mövcud olmasa da, bu şəkilçi ilə yaranmış isimlər vardır: *jazmış* “tale”, *turmuş* “həyat” (qazax dilində) (10,71). Deməli, həmin şəkilçi feili sifət göstəricisi kimi yaranmış və daha sonra bu şəkilçi ilə meydana gəlmiş sözlər isim kimi sabitləşmişdir. **-miş⁴** şəkilçili söz feili bağlama kimi də işlənir: Yarışa bir neçə gün *qalmış* onlar məşq etməyə başladılar (5,17).

Feillərin adyektivləşməsində **-ar²** şəkilçisinin rolu da diqqəti cəlb edir. Digər şəkilçilərdən fərqli olaraq bu şəkilçi heç də bütün dilçilər tərəfindən feili sifət şəkilçisi kimi qəbul edilmir. Bunun da səbəbi bu şəkilçi vasitəsilə meydana gələn sözlərin digər feili sifətlər kimi müvəqqəti deyil, daimi əlamət bildirməsidir. Məsələn, *axar* su, *yanar* ürək və s. C.Cəfərov bu barədə yazır ki, **-ır⁴** və **-ar²** şəkilçili feillər adyektivləşmə prosesini bitirib tamam sifətləşmişdir (9,50). Bu fikir **-ar²** şəkilçisi haqqında doğrudur. Türk dilləri üçün qədim feili sifət şəkilçisi olan **-ar²** müasir Azərbaycan dilində sifət düzəldən şəkilçi sayıla bilər. Ancaq başqa bir qədim feili sifət şəkilçisi olan **-ır⁴** müasir Azərbaycan dilində sifət deyil, isim yaratmağa xidmət edir: *yatır* yeri, *gəlir* mənbəyi.

M.Hüseynzadə də qeyd edir ki, $-ar^2$ şəkilçili feili sifətlərdə sifətləşmə meyli daha güclü olur və belə sözlər təsdiq və inkarda işlənmək, idarə etmək qabiliyyətini də tədricən itirir (2,187). Deməli, digər şəkilçilərlə əmələ gəlmiş feili sifətlərdən fərqli olaraq $-ar^2$ şəkilçili sözlər feilə deyil, sifətə daha yaxındır, ancaq tamamilə sifətə çevrilməmişdir.

H.Mirzəyev dilçiliyimizdə $-ar^2$ şəkilçili sözlərlə bağlı mülahizələri belə xülasə etmişdir: “Dilçilərimizin bir qrupu, məsələn, prof. Ə.Dəmirçizadə və Z.X.Tağızadə, prof. M.Hüseynzadə, prof. S.Cəfərov, prof. Ə.Z.Abdullayev, A.A.Axundov, Z.İ.Budaqova, N.Z.Hacıyeva, A.S.Əbilov, göstərir ki, $-ar$ şəkilçisi müasir dilimizdə feili sifət düzəldə bilir, bir qrupu isə məsələn, C.A.İbrahimov, T.Rüstəмова, Ə.M.Cavadov bunu feili sifət şəkilçiləri sırasına daxil etmirlər” (5,11). Müəllif özü isə bu fikirdə olmuşdur ki, $-ar$ və $-maz$ şəkilçiləri ilə yaranan feili sifətlər keçid vəziyyətindədir, onların bir hissəsi feili sifətə xas olan xüsusiyyətlərini itirir və feildən düzəltmə sifət məzmunu kəsb edir (5,13). $-ar^2$ şəkilçisi ilə adyektivləşmiş feillər: Bıy, *axar* günün durulsun, nə yaxşı oldu, mənimki elə sənsən (M.Süleymanlı, “Ot”). Müasir Azərbaycan dilində $-ar^2$ şəkilçili feili sifətlər az hallarda işlənir. Lakin belə sözlər Azərbaycan dili tarixində geniş işlənmişdir (9,313). Belə feili sifətlərin inkarından daha geniş istifadə olunur. Məsələn, duyulmaz, eşidilməz bir səs, *keçilməz* sədd; Məsələn; Bir vaxtlar Nəşib kişi arxası yerə *gəlməz*, qolu *əyilməz* kişilərdən idi, yüklü at arabalarının çəkisini bilmək üçün Nəşib kişini çağırardılar (M.Süleymanlı, “Şanapipik”); *Eşidilməz* hənirti varıdı ki, Bəkil bağı çatlamasın deyə bağırmaq istəyirdi. (M.Süleymanlı, “Köç”).

İnkarda işləmə bilməsi də onu göstərir ki, $-ar^2$ şəkilçili feili sifətlər feilə xas olan qrammatik xüsusiyyətləri, az da olsa, saxlamışdır. Ona görə də onları sifət deyil, feili sifət saymaq daha doğru olar. $-ar^2$ şəkilçisi vasitəsilə adyektivləşmiş feillərdə zaman anlayışı daha geniş olur, vaxtın qeyri-müəyyənliyini bildirir (7,167). Bu cəhətdən belə sözlər $-an^2$ şəkilçili feili sifətlərə bənzəyir. Elə M.Ergin də $-an^2$ şəkilçisi ilə bağlı söylədiyi fikri bu şəkilçi ilə bağlı da yazır və qeyd edir ki, $-an^2$ şəkilçisi kimi $-ar^2$ şəkilçisi də geniş zaman bildirir (12, 335).

Feilin qrammatik mənə növlərinə münasibətinə görə feili sifət şəkilçiləri bir-birindən fərqlənir. $-an^2$, $-mış^4$, $-dıq^4$, $-caq^2$ şəkilçiləri bütün növlərə artırıla bildiyi halda, $-ası^2$ və $-malı^2$ şəkilçiləri məlum və məchul, $-ar^2$, $-maz^2$ şəkilçiləri isə məlum növə artırılır (5,32-33).

NƏTİCƏ:

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, feili sifətlərin bir qismi tamamilə dəyişir. Məsələn, *keçmiş*, *gələcək* və s. Belə sözlərə digər türk dillərində də təsadüf olunur. Müasir türk dilində *tanıdık*, *bildik*, *güngörmüş* və s. kimi sözlər lüğətdə qeyd edilir (19,75). Türkiyə dilçiləri bu prosesi klişələşmə – qəlibləşmə

adlandırılır (18,190). Deməli, onlar feilin bir forması olmaqdan çıxıb sifətə çevrilmiş olur, yəni bu sözlərdə sifətləşmə prosesi başa çatır.

Eyni zamanda nümunələr əsasında gəldiyimiz belə bir qənaəti də söyləmək mümkündür ki, feili sifətlərin təyin funksiyasında çıxış etməsi hər zaman adyektivləşmə adlandırılı bilməz. Müxtəlif linqvistik strukturda bu sözlərdə yalnız funksional-semantik dəyişmə də baş verir (*Oxunmuş kitabları bir tərəfə yığdı*-cümləsindəki *oxunmuş* sözündə olduğu kimi) və bunu tamamilə keçid prosesi adlandırmaq doğru olmaz.

ƏDƏBİYYAT:

- 1) Cəfərov C. Müasir Azərbaycan dilində isimlərin adyektivləşməsi // S.M.Kirov adına ADU-nun elmi əsərləri, dil və ədəb. seriyası, 1978, №6.
- 2) Hüseynzadə M. Müasir Azərbaycan dili. III hissə. Morfologiya. Bakı: Şərq-Qərb, 2007, 280 s.
- 3) Xəlilov B. Müasir Azərbaycan dilinin morfologiyası. 2 hissədə. II hissə. Bakı: Nurlan, 2007, 352 s
- 4) Xəlilov B. Türkologiyaya giriş. Bakı: Nurlan, 2006, 384 s.
- 5) Mirzəyev H. Azərbaycan dilində feili sifət və təsirli-təsirsiz feillər. Bakı: Elm, 2006, 556 s.
- 6) Mirzəyev H. Azərbaycan dilində feil. Bakı: Elm, 2006, 504 s.
- 7) Mirzəzadə H. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı: Azərbaycan Universiteti Nəşriyyatı, 1990, 376 s.
- 8) Rəcəbli Ə. Göytürk dilinin leksikası. Bakı: Nurlan, 2004, 428 s.
- 9) Tanrıverdi Ə. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı: Elm və təhsil, 2012, 464 s.
- 10) Zeynalov F. Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası. I hissə. Bakı: "MBM" nəşriyyatı, 2008, 354 s.
- 11) Deniz-Yılmaz Ö. Türkiyə türkçesinde sıfatsı-isimsi şəkillər üzərinə (-Dik, -(y)EcEk, -(y)Esİ) // Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten 2003, I, s.151-179.
- 12) Ergin M. Türk dil bilgisi. İstanbul: Bayrak, 2013, 408 s.
- 13) Güven M. -an, -en sıfat fiil ekinin dilbilgisel işlemleri, dönüşmüş yapılar kurma ve ki bağlayıcısı tabanında dönüşüm gerçekleştirme işlevi // Turkish Studies, 2013, Vol. 8/9, p.1625-1637.
- 14) Karadoğan A. Türkiyə türkçesindeki -dik ve -an sıfat-fiil eklerinde sınır vurgulayışın rolü // Türk Dili, № 678, s. 519-527.
- 15) Korkmaz Z. -ası/-esi gelecek zaman isim-fiil (participium) ekinin yapısı üzərinə // Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. Cilt: 17 Sayı: 1.2, s.159-170.
- 16) Nalbant M.V. -duk eki ve Divanü Lugati't Türk'te -duk ekli görülen geçmiş zaman çekimi // Türkoloji Dergisi, 2003, XV. Cilt, Sayı: 1, s. 193-203.

17) Öz A. Özbek türkçesi edebi dilinde sıfat fiiller // Türkoloji Dergisi , cilt XIV, sayı 1, s. 213-229.

18) Salman R. Türkçede sıfat-fiil (partisip) eklerinin kalıcı isim oluşturma işlevleri// Türk DilAraştırmaları Yıllığı-Belleten, 1999, I-II, s. 189-223.

19) Savran H. ‘Derleme sözlüğü’ndeki kalıplaşmış ad-fiillerin ve sıfat-fiillerin yazı dilinde kullanılabilirlik durumları // Türk dili araştırmaları yıllığı Belleten, 2009, I, s.51-92.

20) Turgunbayev C. Kırgız türkçesindeki -GAn/-GOn sıfat fiil ekinin işlevleri ve Türkiye türkçesindeki karşılıkları // Türk Dünyası, sayı: 9, Bahar 2004, s.272-287.